

การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ที่ระลึก มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ปาริชาติ รัตนพล*

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่ 9 ถนนแจ้งวัฒนะ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

บทคัดย่อ

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครในวาระโอกาสสำคัญ เช่น การศึกษาดูงานตามโครงการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยฯ การประชุมลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับสถานศึกษา องค์กร โดยทำการศึกษาประวัติความเป็นมา บริบท และอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของมหาวิทยาลัยฯ เพื่อออกแบบและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบ จากนั้นนำไปประเมินความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้พัฒนาขึ้นจากกลุ่มประชากรจำนวน 200 คน คือ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยฯ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ตามหน่วยงานต่างๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการเบื้องต้นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกสำหรับมหาวิทยาลัยฯ การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติการหาค่าร้อยละ ส่วนแบบสำรวจความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกที่ผู้วิจัยได้ออกแบบและสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบไว้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนารูปแบบและความต้องการเบื้องต้นของประชากรกลุ่มตัวอย่างนั้นเห็นว่าควรอย่างยิ่งที่จะมีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่มีรูปแบบ และตราสัญลักษณ์เฉพาะมีความหมายชัดเจน สร้างเอกลักษณ์ให้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครได้ต้องมีคุณค่าสื่อได้ถึงประวัติความเป็นมา มีรูปแบบเอกลักษณ์เฉพาะและไม่จำเป็นต้องใช้งานได้ภายหลังการมอบ อีกทั้งควรมีบรรจุภัณฑ์เฉพาะและไม่ควรมีจำหน่ายทั่วไปจากการสรุปความคิดเห็นและความต้องการจึงได้ทำการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ โดยนำความสำคัญในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ผ่านกาลเวลาในช่วงที่แตกต่างกันจำนวน 4 ประเด็น มาสรุปเป็นแนวความคิดการออกแบบด้านรูปทรงจากกลีบดอกของต้นกาสะลองต้นไม้ประจำมหาวิทยาลัยฯ ในปัจจุบัน แต่ละกลีบความหมายที่แตกต่างกัน โดยผลิตจากเซรามิกสีมีฐานรองกลีบเคลือบรานสีขาว กลีบดอกด้านบนชุบสีทองเขียนลายบนเคลือบบรรจุภัณฑ์ผลิตจากไม้สักทอง ขัดผิวกึ่งเงาเซาะร่องด้วยเลเซอร์คัทบนไม้และแผ่นทองเหลือง 2) การประเมินความพึงพอใจในรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์และด้านรูปแบบบรรจุภัณฑ์พบว่ามีความพึงพอใจไปในทิศทางเดียวกัน อยู่ในระดับมากทุกประเด็นรายละเอียด

คำสำคัญ : รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์, ของที่ระลึก

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาเทคโนโลยีออกแบบผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม

The Development of the Souvenir Design and Package to Preserve Phranakhon Rajabhat University

Parichart Rattanapol*

Phranakhon Rajabhat University, 9 Changwattana Road, Bangkok Bangkok 10220

Abstract

This research aimed to develop souvenir and package design to preserve Thai arts and culture. The design was used as a souvenir given on special occasions by Phranakhon Rajabhat University, such as outings and MOU protocol.

This study investigated historical background and context of the university, as well as identified concepts with the aim of formulating a product model. Then the sample group of 200 people including and constructed by the researcher. A questionnaire which was constructed by the researcher was employed to collect data. The statistics for data analysis were percentage, mean, and standard deviation.

The findings indicated as follows: (1) The sample group suggested that the university should have souvenirs embodying clear university symbol and representing its historical background. Moreover, it should be unique; however it is not necessary to be usable objects. In addition, its packaging should be tailor-made and the souvenir should not be available anywhere. Their ideas and needs led to a summary of four aspects lying in the important events from the past up to the present, which were later used as a framework for product development. This resulted in a design of a Kasalong flower, the flower of the university. Each petal of the flower has its own characteristic and meaning. The souvenir is made from ceramic. The top petal is crackle glazed and plated in gold color and has a motif on it. The package is made of brass and gold teakwood which were exfoliated and etched by laser. (2) The evaluation of satisfaction of product design and product package was demonstrated at a high level in both aspects.

Keywords: Souvenir design, Package, Souvenir

* Assistant Professor, Product Design Technology, Faculty of Industrial Technology

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อความเป็นไท และในปัจจุบันมีความจำเป็นเร่งรัดในการพัฒนาทุกด้านเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงตาม พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 สอดรับกับแผนยุทธศาสตร์พัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่ “คุณภาพบัณฑิตด้านพัฒนาสังคมและศิลปวัฒนธรรม” ทำให้มหาวิทยาลัยต้องบูรณาการทรัพยากรทุกประเทศ และประสานความร่วมมือกับทุกหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้เกิดความร่วมมือและเกิดเครือข่ายอย่างจริงจัง นอกจากนี้มหาวิทยาลัยได้มีการส่งเสริมให้อาจารย์ได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งในและต่างประเทศ การฝึกอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ วิชาชีพ การศึกษาดูงานตามโครงการและกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย คณะวิชาหรือสาขาวิชาการต่างๆ รวมทั้งการลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับสถานศึกษาและหน่วยงานสถานประกอบการ จะเห็นได้ว่าการมอบของที่ระลึกเพื่อใช้แทนคำขอบคุณนั้นอยู่เคียงคู่กับวัฒนธรรมประเพณีไทยมายาวนาน ทั้งยังถือเป็นช่องทางเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกควรจะมีเอกลักษณ์เฉพาะชัดเจน โดดเด่น และแสดงถึงความเป็นสถานที่นั้น ตลอดจนความเป็นศิลปวัฒนธรรมไทย

จากความจำเป็นอย่างยิ่ง ทำให้มองเห็นถึงการเพิ่มศักยภาพและการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกของมหาวิทยาลัยฯ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของคณาจารย์ในผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Research Development) รูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ [1] ของที่ระลึกสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เก็บรวบรวมข้อมูลขั้นตอนแรกช่วงการออกแบบโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารแบบสอบถามมีการกำหนดแนวคิดการออกแบบตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการบรรยายด้วยถ้อยคำและการทำตารางเปรียบเทียบค่าตัวเลขประกอบตลอดจนภาพและแผนภูมิเพื่อนำเสนอผลการวิจัย [2]

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ผู้บริหารคณาจารย์ประจำ บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 200 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามระดมความคิดเห็น จำนวน 1 ฉบับ รวมทั้งสิ้น 200 ชุด เพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการรูปแบบและลักษณะคร่าวๆ ของผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์และแบบสำรวจรูปแบบความพึงพอใจ จำนวน 1 ฉบับ จำนวนทั้งสิ้น 200 ชุด เพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มประชากรที่มีต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายและผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

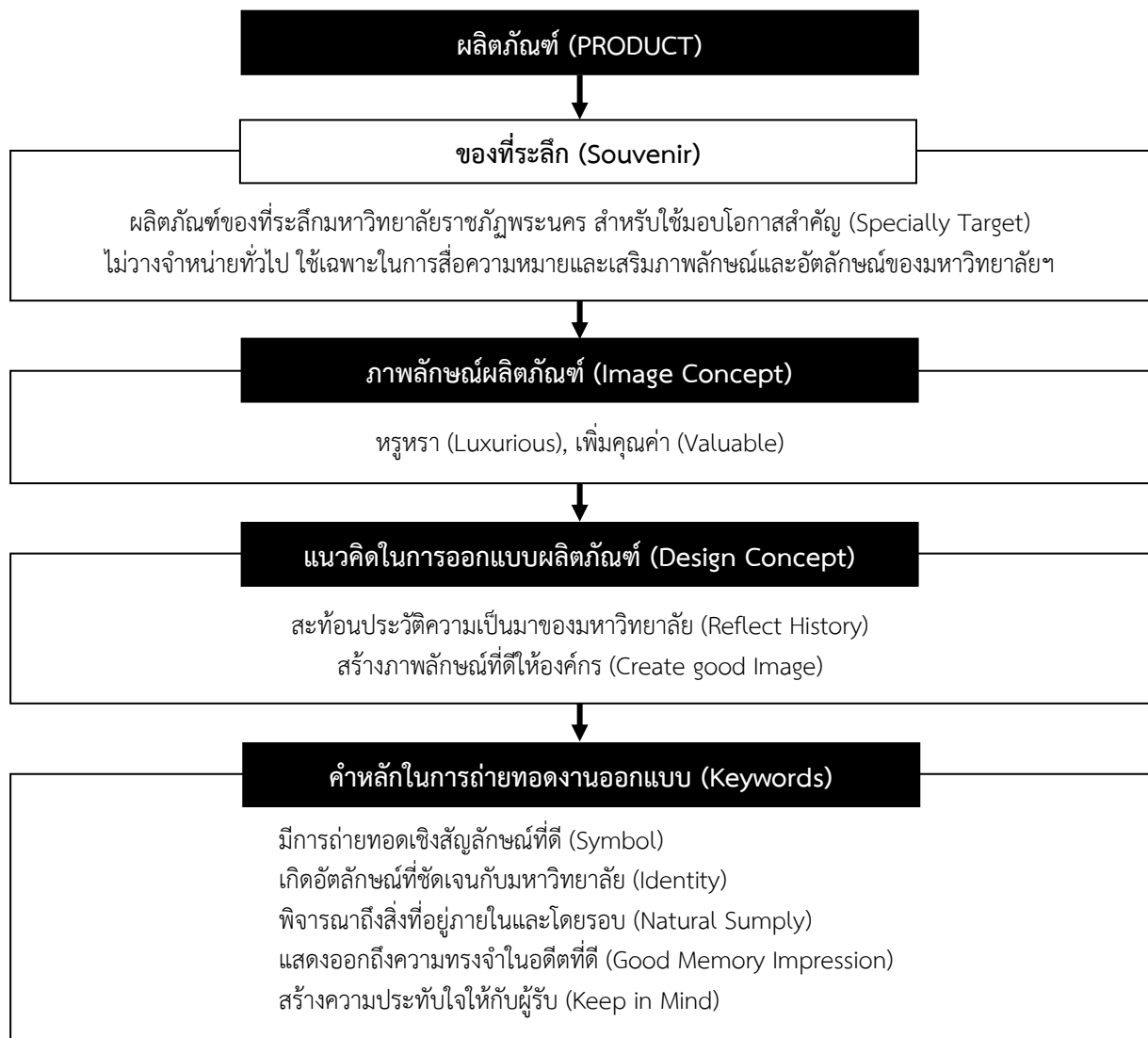
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้ 3.1) ศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเดิมจากสถานศึกษาและหน่วยงานองค์กรต่างๆ 3.2) ศึกษาบริบทสำคัญเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร 3.3) ศึกษาทฤษฎีพื้นฐานด้านศิลปองค์ประกอบการออกแบบ 3.4) ศึกษาศิลปะและวัฒนธรรมไทย 3.5) ศึกษาวัสดุและกรรมวิธีการผลิตที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาคือข้อมูลรวบรวมสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึก

4. สรุปผลการวิจัย

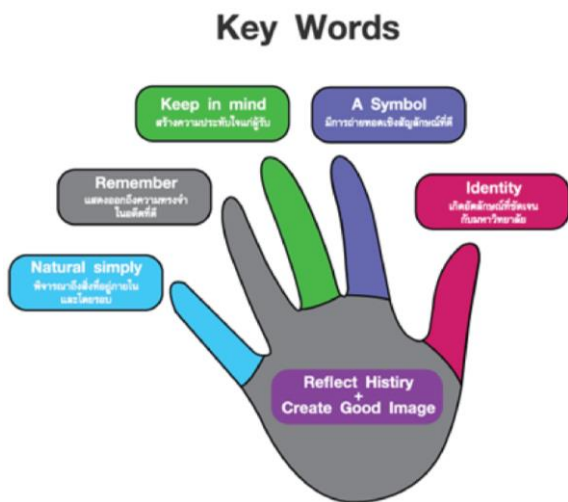
จากวัตถุประสงค์ข้อ 1. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย สำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการเบื้องต้นของกลุ่มประชากร พบว่า เห็นควรอย่างยิ่งที่จะมีผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีที่มีตราสัญลักษณ์ เอกลักษณ์ และรูปแบบเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร มีความหมายชัดเจน มีคุณค่าสื่อถึงประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยฯ และควรมีบรรจุภัณฑ์เฉพาะ ไม่ควรจำหน่ายโดยทั่วไป

ตอนที่ 2 แนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีนั้น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีผลต่อการออกแบบโดยจัดทำขึ้นเพื่อมอบเป็นของที่ระลึกสำหรับหน่วยงานต่างๆ กรอบแนวคิดในการออกแบบ คือ ต้องสะท้อนประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยฯ จากอดีตสู่ปัจจุบัน และง่ายต่อการจดจำภาพ และสามารถสื่อความเข้าใจให้กับประชากรที่มีโอกาสใช้งานผลิตภัณฑ์โดยหลอมรวมให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่เชิงสัญลักษณ์ ดังภาพ

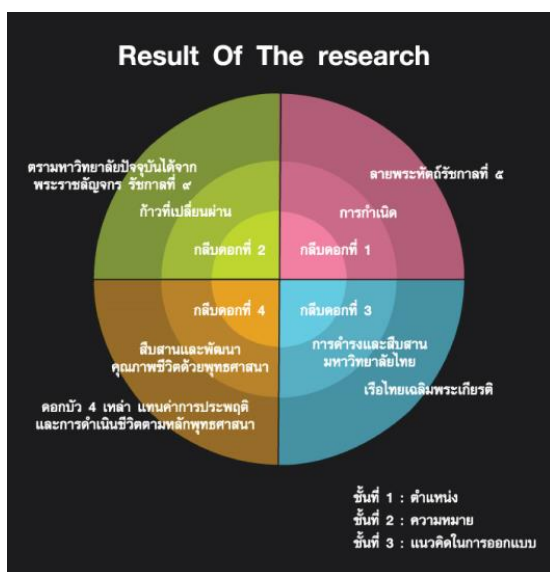

รูปที่ 1 แนวทางพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์

รูปที่ 2 คำหลัก 5 คำของกรอบแนวคิดการออกแบบ

ตอนที่ 3 กระบวนการออกแบบ [3-4] ผู้วิจัยได้หลอมรวมประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัยฯ ที่ผ่านกาลเวลาที่ยาวนานเป็น 4 ประเด็น อยู่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน มีความเป็นเอกภาพ ไม่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน รูปแบบผลิตภัณฑ์จึงมองภาพรวมความเป็นไทยที่มีองค์ประกอบจากธรรมชาติที่แยกออกเป็นส่วนๆ ได้ อีกทั้งยังต้องสามารถรวมเป็นหนึ่ง ลักษณะศิลปะไทยส่วนใหญ่ที่พบและเกิดขึ้นได้รับอิทธิพลจากศิลปะในธรรมชาติ จึงพิจารณาพัฒนารูปแบบด้วยแรงบันดาลใจจากกลีบดอก “กาสะลอง” ซึ่งมี 4 กลีบมีกลิ่นหอมๆ สีขาวนวลบาง ทำการพัฒนาโดยให้ความสำคัญในแต่ละกลีบดอกเท่าๆ กัน หลอมรวมเป็น 1 ดอก ที่สวยงาม มีความหมายตามภาพ

รูปที่ 3 การกำหนดความหมายจากกลีบดอกกาสะลองทั้ง 4

ตอนที่ 4 ผลงานการออกแบบสุดท้ายผลิตภัณฑ์ของทีระลิกที่มีรูปทรงตัดทอนจากกลีบดอกกาสะลอง แต่ละกลีบดอกซ้อนกัน 2 ชั้น โดยฐานรองกลีบดอก ผลิตจากเซรามิกส์เคลือบรานสีขาว กลีบดอกด้านบนผลิตกันซ์จากเซรามิกส์ชุบเคลือบสีทองเขียนลายบนเคลือบแตกต่างกันทั้ง 4 กลีบ คือ กลีบดอกที่ 1 เขียนลายพระหัตถ์ “สยามมินทร์” แสดงถึงช่วงเวลาครั้งที่ได้ทรงสถาปนาโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ กลีบดอกที่ 2 เขียนลายเส้นพระราชลัญจกรประจำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชแสดงถึงครั้งที่ได้ทรงพระราชทานนาม “ราชภัฏ” กลีบดอกที่ 3 เขียนลายเส้นดอกบัวแทนการประพุดิตนตามหลักการพระพุทธศาสนา [5] เพื่อสอดคล้องกับการจัดตั้งโครงการวิทยาลัยพุทธศาสตร์และปรัชญา กลีบดอกที่ 4 เขียนลายเส้นเรือนไทยประจำมหาวิทยาลัยฯ แสดงแหล่งรวบรวมข้อมูลท้องถิ่นของชุมชนบรรพบุรุษของทีระลิกมีรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัส [6] ขนาดกว้าง 21 เซนติเมตร ยาว 21.5 เซนติเมตร สูง 6 เซนติเมตร ผลิตจากไม้สักทองขัดเสี้ยน ขัดผิวกึ่งเงา ประมวลพื้นไม้เอียง 25 องศา บริเวณฝ่ากล่องเซาะร่องเลเซอร์คัดบนแผ่นทองเหลืองแสดงลายกราฟฟิคตัดทอนจากดอกป๊อบ ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครและปีที่ก่อตั้ง [7]

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อประเมินความพึงพอใจของกลุ่มประชากรที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ทีระลิกเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยสำหรับมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พบว่าประชากรมีความพึงพอใจในระดับมากทุกประเด็น

รูปที่ 4 ภาพ 3 มิติ การออกแบบขั้นสุดท้าย

5. อภิปรายผล

พบว่าผลิตภัณฑ์ที่ใช่มอบเป็นของที่ระลึกในวาระโอกาสสำคัญต่างๆ ในสถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน [8] โดยส่วนใหญ่ที่นิยมใช้ในปัจจุบันเพื่อการจำหน่ายอยู่จำนวนร้อยละ 60 ซึ่งมีรูปแบบ ประโยชน์ใช้สอยที่คล้ายคลึงกัน คือเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และมักพิมพ์ตามสัญลักษณ์เป็นตัวบ่งบอก ซึ่งจัดว่าเป็นของที่ระลึกที่ใช้ในโอกาสทั่วไป [9] แสดงภาพลักษณะที่ระลึกถึงสถานที่นั้นอย่างกว้างๆ ส่วนอีกลักษณะหนึ่งคือ สถาบันการศึกษาหรือหน่วยงานที่มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้นเฉพาะเจาะจงเพื่อแสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะหรือความเป็นมาอื่นๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ที่จะนำเสนอลักษณะเฉพาะของสถาบันการศึกษานั้นๆ [10] ขึ้นเป็นพิเศษอยู่จำนวนร้อยละ 40 ซึ่งพบว่าการมอบของที่ระลึกลักษณะนี้ ถือเป็นตัวแทนของหน่วยงานมอบให้แก่นักเรียน จึงทำให้รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้สำหรับชีวิตประจำวันนั้นไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เนื่องจากผู้มอบไม่ได้เจาะจงมองให้แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ดังนั้น รูปแบบผลิตภัณฑ์จึงต้องตั้งชื่อและสื่อถึงที่มาของสถาบันการศึกษานั้นได้เป็นอย่างดี ผลงานที่ออกแบบครั้งนี้เน้นการนำเสนอแนวคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัย ในครั้งอดีตที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานสู่ปัจจุบัน [11]

รูปที่ 5 ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ต้นแบบของที่ระลึก

ด้วยแรงบันดาลใจจาก “ดอกป๊อป” หรือ “กาสะลอง” ที่มีจำนวน 4 กลีบ ให้ความสำคัญในแต่ละกลีบเท่าๆ กัน แทนค่าความหมาย แบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้ 1. การกำเนิด 2. ก้าวที่เปลี่ยนผ่าน 3. การดำรงสืบสานมหาวิทยาลัยไทย 4. สืบสานและพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยพระพุทธศาสนา [12] โดยการพัฒนาแบบกาสะลองทั้ง 4 กลีบ ดัดทอนและใช้สัญลักษณ์แทนความหมายในแต่ละกลีบดอกทั้ง 4

6. เอกสารอ้างอิง

1. ทวี พรหมพฤกษ์. 2523. วิชาเครื่องเคลือบดินเผาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
2. ชีระชัย สุขสด. 2544. การออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
3. น. ณ ปากน้ำ. 2529. วิวัฒนาการลายไทย. กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์.
4. ปาริชาติ รัตนพล. 2549. หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์. กรุงเทพฯ : คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
5. เป็รื่อง กิจรัตน์ภร. 2546. ทศวรรษแห่งการบริหารงาน. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏพระนคร.
6. พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. 2545. วิธีวิทยาการออกแบบผลิตภัณฑ์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
7. เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร. 2546. ภูมิฐานถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : วังอักษร.
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ๑๑๓ ปี ย้อนอดีต..สู่อนาคต. 2548. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
9. ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา. เคลือบเซรามิกส์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรม
10. ไสลเพชร ศรีสุวรรณ. 2539. ของขวัญ ของที่ระลึก. กรุงเทพฯ : คณะคหกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.
11. สุชาติ เกาทอง. 2544. ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคตะวันออก. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
12. แสงโสม จิตต์วารีย์. 2551. การทำพิมพ์และการหล่อ 1. กรุงเทพฯ : เพชรเกษมการพิมพ์